

РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. АНОТАЦІЇ

ОБЕРЕЖНО: ФАЛЬШИВИЙ БАТУРИН

Яким був Батурин до жорстокого винищення 2 листопада 1708 р.? На це запитання намагаються дати правдиві відповіді археологи, історики, які ведуть пошук нових промовистих деталей з життя гетьманської столиці. У їхньому творчому доробку вже чотири збірники матеріалів конференцій, десятки журнальних статей, кілька студій.

Зрозуміло, поява книги-розвідки Володимира Свербигуза "Батурин. До генези українського самодержавства" (К., 2008. - 88с.) сприйнята передусім із неприхованим зацікавленням у колі дослідників колишньої гетьманської столиці. Тим паче, що автор відомий як архівний, музейний пошуковець. На це вказують, зокрема, його попередні роботи ("Старосвітське панство", 1999; у співавторстві з Р.Радишевським "Іван Мазепа в сарматсько-роксоланському вимірі високого бароко", 2006). Отже, нове видання - підсумок його недавніх архівних розшуків? Чи погляд на Батурин з урахуванням друкованих джерел, студій?

Як би там не було, сторінки книги В. Свербигуза переповнені сенсаціями: "Придворний гетьманський театр був доступний для батуринських міщан на свята, але, відповідно до тогочасних звичок, вхідний квиток коштував дорого" (с.53); "Іван Мазепа для військових потреб і полювання утримував Батуринський кінний завод" (с.55); "Гетьманські газети називалися "курантами" й були друкованими або рукописними, але не збереглися до наших днів" (с.30). Але... стоп! На основі якого документа автор веде мову про початкову українську пресу, якщо жодного примірника газети не збереглося?

З кожною наступною сторінкою кількість таких запитань від читання тексту розвідки зростає. Діяла Батуринська друкарня(с.79)? Але де ж її книги? "Придворний" (с.50) поет Стефан Яворський? Однак знаємо ж його як викладача Києво-Могилянського колегіуму, ігумена Микільського монастиря. Як він міг водночас бути "придворним" віршотворцем?

"1696 р. до Києво-Могилянської академії (тоді колегії) прибув батуринський архімандрит Гедеон Одорський, який прочитав студентам лекції" (с.41-42). Але він насправді у 1693-1697 рр. мешкав у Москві, потім повернувся до Києво-Печерської лаври. У 1701 р. його призначили ректором Києво-Могилянської академії. Лише у квітні 1704 р. Г.Одорський став архімандритом Крупицького Батуринського монастиря. За підтримку мазепинців він був відправлений у 1712 р. на заслання в Архангельськ.

"У столичному Батурині лише на гетьмана працювало кілька першокласних перукарських майстрів" (с.45), - зазначає В. Свербигуз, стверджуючи перед цим про те, що для І. Мазепи шили "батуринські модельєри" і у гетьманській столиці

було декілька "салонів мод" (с.42). Нічого собі! Допитливий читач, однак, знову не знайде у книзі жодного підтверджувального архівного документа. Звичайно, ми не маємо сумніву, що І. Мазепа користувався послугами цирульника, шевця, кравця. Але ж заявляти про батуринські "салони мод" - це фантазійний надмір.

Кожний дослідник має право на версії. І від того всяка студія виграє, оскільки моделювання колишньої дійсності сприяє або запереченню певних історичних істин, або, навпаки, допомагає у їх пошуку.

На жаль, В. Свербигуз, присвятивши свою студію "етикетній гетьманській культурі Батурина", дуже своєрідно визначив принцип свого дослідження: "Столиця Мазепи: інтелектуальні змагання в Сеймі, народні гуляння з феєрверками, англійські карети і колекція запорозьких гармат - це все, про що ми **здогадуємося** (підкреслення наше. - Авт.) з уцілілих архівів". Тобто автор, не утруднюючись пошуком у них незнаного нам, здогадується, що так могло бути! Тоді б у всіх розділах він повинен би у кожному абзаці, реченні вживати словосполучення "як на мою думку", "вірогідно", "як видається".

Та замість цього - купа дутих сенсацій. Скажімо, ось така: "До речі, в Україні висміювали московські звички... Носіння бороди вже давно вийшло з моди в Україні, проте було поширеним серед московських бояр" (с.47). Автор і не підозрює, що І. Мазепа та багато його наближених (зокрема генеральні старшини Л. Свічка, В. Дунін-Борковський) носили бороди. Гетьман поголився лише після поїздки в Москву в 1700 р. Російський резидент у Польщі інформував у 1700 р. московських урядовців:

"Изо Львова апреля 15-го числа по календарю польскому, будто из-за Днепра пришла ведомость к пану краковскому такая, что гетман Иван Степанович Мазепа, и полковники приехали назад из столицы московской... И то сказывают, что он Мазепа был во французском уборе, и будто по указу царского величества велел бороду себе оголить" (Станіславський В. До питання про зовнішність Івана Мазепи // Сіверянський літопис. - 2006. - №3. - С. 22.).

Далі надibuємо у книзі прямо на історичне "відкриття": "Генеральна військова канцелярія виконувала урядові функції та мала окремі підрозділи, наприклад, Генеральний військовий курінь (у сучасному розумінні - Службу Безпеки), Генеральний військовий суд" (с.23.24). Як відомо з джерел (!), Генеральний суд не був підрозділом Генеральної канцелярії. Генеральний суддя підпорядковувався гетьману, але не генеральному писарю! Старшинська ієрархія доби Гетьманщини добре відома зі студій сучасного історика Володимира Кривошеї, інших дослідників. Однак автор чомусь став винаходити недолугий велосипед...

"За гетьмана Івана Самойловича Іван Мазепа був одним із керівників Служби Безпеки, яка називалася Генеральним куренем", - читаємо у такому ж дусі (с.11).

Очевидно, посада ця настільки була таємною, що про неї міг лише "здогадатися" знову ж таки В. Свербигуз. "У Полтавській битві, за свідченням мемуариста Д. Крмана, Іван Мазепа поводив себе героїчно й повів у атаку українське і шведське війська", - зазначає автор (с.21). Де це написано у відомому джерелі, нам доводиться лише здогадуватися...

Автор В. Свербигуз у новій книзі, як і в попередніх, уперто називає щорічні старшинські з'їзди у гетьманській столиці "Батуринськими Сеймами" (с.24-25). Це все одно, що перейменувати нинішню Верховну Раду на Думу чи Конгрес. В офіційному ж діловодстві доби І. Мазепи поняття "сейм" не існувало. Зібрання старшин називалося "сеймом" лише у поетичній творчості польськомовних панегіристів.

Старшинський з'їзд був унікальним, суто українським явищем. Намагання В. Свербигуза "опольчити" реалії життя козацької України видаються просто некоректними. Дослідник при цьому стверджує, що в Гетьманщині діяли, окрім Сейму, "земські палати і помісні земські суди" (с.38). З якого часу В. Свербигуз переніс усе це у добу І. Мазепи, важко сказати. Так само, як і "Положення про проведення реформи в Україні та про заснування в ній урядів за прикладом

Великого князівства Литовського", яке, за словами автора, "надіслане наприкінці XVIII ст. до канцелярії польського короля" (с.25). Яким чином це могло відбутися? Батурин вирішив відкрито відокремитися від Москви? Чи у Варшаві на Сеймі мали затверджувати рішення "Батуринського Сейму"? Автор залишає подібні розмірковування на розсуд читачів.

А що значить, наприклад, ось таке речення - суцільний кросворд: "1708-1709 рр. гетьман знехтував думкою (?) царя та на нетривалий час унаслідок кількох успішних перемог над московським військом на Донщині (?) проголосив (?) юрисдикцію над Слобідською Україною" (с.14). Як відомо, мазепинці на Донщині з російською армією не воювали. Слобідські полки були безпосередньо підпорядковані царю, тому вони виконували завдання московського командування у кампанії 1709 р., атакуючи підрозділи шведсько-українського війська.

Важко зрозуміти й наступні рядки: "Проте успіхи союзницьких військ у Харкові (?) були нетривалими. З військових реляцій Карла XII відомо, що, незважаючи на успіхи під Харковом, Білгород так і не вдалося захопити, а з московських джерел дізнаємося про гучний судовий процес над харківським полковником Лаврентієм Шидловським, якого звинуватили (?) у зраді батьківщині. Поразка під Харковом(?) передувала полтавській поразці" (с.14 - 15). Насправді Л.Шидловський затверджений полковником Харківського полку 3 березня 1710 р. А ось його попередник бригадир Федір Шидловський через конфлікт з Олександром Меншиковим був звинувачений у грабунках в Польщі і 23 квітня 1711 р. (!!!) арештований.

Фантастичні пояснення подій 1708-1709 рр., дій гетьмана без жодного натяку сумніву розкидані по багатьох розділах книги. Виявляється, у Батурині був "пороховий склад", який "задовольняв потреби всієї (!) московської армії" (с.26). Зауважимо, що є література про артилерію Московії, виробництво у ній пороху. Як переконуємось, автор з нею не обізнаний.

"Здається правдоподібною думка про диверсію невідомого московського розвідника на пороховому складі, коли його охороняв прилуцький наказний полковник Ніс, - пише В. Свербигуз. - (...) Однак потужний вибух зруйнував не тільки фортечні мури, але й знищив військовий арсенал і частину міста, що дозволило московитам увірватися до української столиці" (с.26).

Знову ж таки про зраду І. Носа (був прикутий за наказом керівництва фортеці до гармати), призначення його після знищення Батурина прилуцьким полковником дослідниками на основі документів написані історичні нариси. Як не прикро, В. Свербигуз не тільки не ознайомився з ними, але й, по суті, виправдав старшину, приписавши йому "героїчну" смерть під час охорони порохового складу.

За висновком автора, "українське суспільство було розпусним" (с.48), через це він вважає, що "Іван Мазепа мав позашлюбних дітей, яких утримував, хоча вони жили під чужими іменами" (с.12). В. Свербигузу варто було б почитати опубліковані протоколи тогочасних судів (Пирятин, Полтава), які дуже жорстоко карали перелюбників. Це красномовно вказує на українські звичаї, які стояли на сторожі суспільної моралі. Тому окремі прояви розпусти і т.п. аж ніяк не визначали тенденцію народного життя.

Що ж до "позашлюбних дітей" І. Мазепи, то це спекулятивна нісенітниця, не підтверджена жодним документом. Таємниці, подробиці інтимного життя гетьмана залишилися разом з ним. Вдівець мав право одружитися вдруге, і його наміри в цьому плані відомі. Вони не викликають осуду, оскільки керманіч України діяв коректно, оглядаючись на православні канони.

... А втім, є у книзі "Батурин" і цікаві спостереження, і рідкісні ілюстрації.

Проте все це настільки розведено фантазіями автора, якимось вінегретом з явних вигадок, підтасовок, перекручень (щоб їх спростувати, либонь, треба писати удвічі більше дослідження!), що опублікована праця є, як на нашу думку, зухвалим викликом Істині, Правді. Вона не наближає нас до розуміння доби Батурина, а навпаки, віддаляє від нього.

ПОЕТ-ПРОРОК ВОЛОДИМИР БРОВЧЕНКО

Ткаченко С. Сходження: Життя і творчість Володимира Бровченка.
– К.: Українське агентство інформації та друку „Рада”, 2008. – 156 с.

Сергій Ткаченко мене по-справжньому приємно здивував. Одному Богу відомо, як одна людина встигає виконувати такий огром роботи. Одинадцять місяців на рік він мешкає в Нью-Йорку, працюючи в Секретаріаті Організації Об'єднаних Націй. Проте видає всеукраїнський журнал „Ятрань”, об'єднуючи талановитих письменників, науковців та художників з усіх регіонів України. Активно перекладає рідною мовою з англійської, французької, іспанської, німецької та польської твори найкращих поетів світу. Одну за одною друкує власні збірки віршів „Сповідь правнука сільського писаря”, „Ужинок осіннього поля”, „Храм Дани”. Має багато статей з проблем шекспірознавства, перекладознавства і літературознавства, надрукованих у вітчизняних та іноземних виданнях...

І ось цей такий успішний та працелюбний письменник знаходить час, аби написати ґрунтовну монографію про поета Володимира Бровченка. Власне, дослідження Сергія Ткаченка – перша в українському літературознавстві спроба проаналізувати увесь творчий доробок і життєвий шлях Володимира Яковича.

Справді, Володимир Бровченко – поет відомий. Свого часу він редагував журнал „Дніпро”, очолював Товариство культурних зв'язків з українцями за кордоном. Проте з суто кон'юктурних та ринкових міркувань, Сергій Ткаченко міг би проаналізувати, скажімо, творчість Юрія Андруховича, Сергія Жадана, Любка Дереша, Ірени Карпи, Софії Андрухович чи інших модних нині і вельми „розкручених” літераторів. Навіть якби він їх нищівно критикував, все одно такі публікації неодмінно привернули б увагу широкого загалу. Власне, більшість літературних критиків та журналістів, які оглядають книжкові новинки, так і діють. Але мода далеко не завжди була ознакою таланту. Люди старшого покоління пам'ятають, яким суперпопулярним поетом був колись графоман Дем'ян Бедний. Але змінилася кон'юктура, і від нього залишився пшик.

Сергій Ткаченко свідомо уникає будь-якої кон'юктури. Тому й взявся за монографію про Володимира Бровченка – поета глибоко національного. При цьому Сергій Іванович виконав величезну подвижницьку роботу. Адже, як бачимо вже з анотації, „до сфери аналізу залучені не лише поетичні й прозові книги розглядуваного автора, а й його численні журнальні та газетні публікації – більш як за п'ятдесятирічний шлях у літературі. Охоплені також найголовніші критичні статті, присвячені творчості самого митця”.

Взагалі, раніше я читав немало і віршів Володимира Яковича, і відгуків на них. Але тільки зараз, прочитавши дослідження Сергія Ткаченка, збагнув, наскільки справді неповторним та потужним поетом є Володимир Бровченко.

Перша глава книги має назву „Поет і ріднокрай”. Тут – стільки прекрасних, зворушливих поезій про малу батьківщину Володимира Яковича – його Малу Виску, про неозорі степові простори, такі дорогі серцю письменника:

*Я з колишнього Дикого поля,
Перевитого піснею й житом.
Де коли й ночувала сваволя,
То на ранок прощалась зі світом;*

*Де козацькі зимівники тихі
Вирували дітьми і бджолою,
Та окілля, натерпівшись лиха,
Окропилося кровію злою;*

*Де не з доброго дива – з потреби
Брали в куми шабелечку-сваху
Та, щоб бути поближче до неба,
Насипали кургани край шляху;*

*Де з ординця, тевтона і пана
Аж під хмари курилося ключчя...
А коли потрапляли в аркани,
То плювали катам межі очі;*

*Де зродилася пісня і мова
Та з народами визріло братство,
Де сопілки душа калинова
Нам дорожча була за багатство;*

*Де під ясними зорями в росах
Виростають землі оборонці
Та чорнозем і люди, й колосся
Набираються сили від сонця.*

*У мого степового розволя
Честь – найперше, не шати й клейноди...
Я – з колишнього Дикого поля,
Де раби не водилися зроду.*

Світлій пам'яті коханої дружини Володимир Бровченко присвятив книгу віршів „Повернення Богородиці”. У ній автор, як справедливо відзначає Сергій Ткаченко, „демонструє повне злиття з природою свого рідно краю”:

*Доц осінній прийшов на тонюсіньких ніжках,
Пожалітися хоче – не знає кому.
Я його приголублю, розраю, утішу,
Щоб, зітхнувши дитинно, у мене на грудях затих.*

А ось ще один поетичний шедевр:

*Там воскресіння знову, де ходили ми.
І тиха ніч пливе, і ти еси...
Об небо птахи лопотіли крилами,
Аж обсипались зорі на ліси.*

Друга глава дослідження – „Поет і народ”. „Поет Володимир Бровченко вийшов із самісінької гуці свого народу і з цим народом фактично ніколи не розлучався, – пише Сергій Ткаченко. – І народ відчуває цю органічну єдність зі своїм поетом і тому й ставиться до нього, як до своєї людини”.

З дитинства Володимир Якович цікавиться козацькою тематикою, тож багато його поезій присвячені героїчній звитязі українців. Проте ці вірші насліджені й високою духовністю та християнськими цінностями. Поет не ходить до церкви. Протягом тисячоліть священнослужителі достатньо скомпрометували себе в очах народу та й нині ніяк не навчаться християнської смиренності, яку начебто

проповідують самі. Але Поет завжди має Бога у своєму серці, тому живе вірою і надією.

„Якщо в рамках козацької парадигми симпатії Володимира Бровченка однозначно втілились в історичній постаті козака Мамає, – зазначає Сергій Ткаченко, – то в межах парадигми християнської він, судячи з тональності його творів останнього десятиліття, свою перевагу віддає Мелхиседеку Значко-Яворському, який освятив ножі гайдамаків, благословивши їх на боротьбу з гнобителями і визискувачами, а не січовому архімандриту Володимиру Сокальському, який умовив козаків не чинити опору війську московської цариці і здати Січ без бою”.

Особливо сильне враження на мене справив вірш про Залізняка:

*У Холоднім Яру наші дзвони старі
Ще не били на сполох-тривогу...
Був тоді я послушником у монастирі,
І це дуже подобалось Богу.
За угодні молитви, єлейність пісень,
За прислужництво тихе й поштиве
Він давав мені хліба шматок на щодень
Та до того ж вдіяв і пива.
... А довкола стогнали поля й хутори...
А довкола страждали брати во Хресті...
А довкола гуляли насильство і лжа...
... Досить, Господи! Нині рабом не помру!
Додалося рішимості й сили,
Як зібралися хлопці в Холоднім Яру,
Як гарячі ножі освятили...
Воріженьки на мене розкинули сіть
І розставили пагубні знаки...
Може, й справді послушництва треба вкусить,
Щоб по тому піти в гайдамаки?*

В останній главі своєї книги Сергій Ткаченко простежує творчу еволюцію Володимира Бровченка: від народного – через літературне – до пророчого. Автор дослідження наголошує: поет-пророк – не той, хто заграє з народом і лестить йому („Народе мій, що сталося з тобою?“, а той, хто відкрито говорить йому все, що про нього думає, – як то, наприклад, у вірші „За тиждень до воскресіння“: „безбатченки, лежні, тупі бабовали”. Поет-пророк говорить всю правду – якою гіркою б вона не була:

*Та що мені робити з тими лежнями,
Що розучились в полі жито жать?
Тепер он стали лежні незалежними.
То що, лише для того, щоб лежать?!*

Як слушно відзначає Сергій Ткаченко, пророча функція слова, яка у красному письменстві простежується від біблійних пророків до найбільших класиків літератури, за багато століть зазнала у нашому розумінні смислового здвигу і стала асоціюватися виключно зі здатністю митця *прогнозувати* події майбутнього. Втім пророк – не оракул. Пророчість – не *статус*, а *стан*. Бути пророком – не значить мати титул поета-лауреата, а значить бути *богонатхненним*, відкритим до Божих одкровенень. Таку перманентну відкритість до *трансцедентного*, готовність почути Боже слово „з іншого виміру”, в сучасній українській літературі демонструє у своїх денниках Петро Сорока – в рамках його нескінченних діалогів із Петриківським лісом як прообразом Божого храму.

У творчості Володимира Бровченка таким Божим храмом виступає Вищанський степ.

У доробку Володимира Яковича – 35 книг. Але вершина його таланту – збірки „христовоздвиженського” ряду, видані за останні кільканадцять років – „За тиждень до Воскресіння” (1992), „Страсний четвер” (1993), „Повернення Богородиці” (1999), „Презентація з молитвою” (2003), „Перед Покровом” (2006) та його новозаповітне „п’ятикнижжя” „Німби над вишнями” (2007).

І як тут не погодитися з Сергієм Ткаченком: ці твори дають нам право розглядати книги Володимира Бровченка в одному реєстрі з творчістю Василя Симоненка, Григора Тютюнника, Василя Стуса – письменників з яскраво вираженою *пророчою* функцією слова, письменників, що були речниками від Бога.

ЧЕРНІГІВСЬКЕ СУЗІР’Я ГАЛАКТИКИ „ЯТРАНЬ”

Ось і побачило світ восьме число літературно-мистецького і громадсько-політичного часопису творчих сил глибинної України – журналу „Ятрань”. Це – єдине таке видання в нашій державі. Унікальність часопису в його прагненні підтримати та об’єднати талановитих письменників, які мешкають у різних регіонах України.

Редагує журнал відомий письменник та перекладач Сергій Ткаченко, котрий працює у Секретаріаті ООН в Нью-Йорку. Попри важливу дипломатичну роботу, Сергію Івановичу вдається успішно виконувати справді подвижницьку і благородну справу – випускати „Ятрань”.

Нинішнє число журналу для чернігівців особливе, адже цього разу тут представлено твори семи письменників Придесення та репродукції картин надзвичайно обдарованого художника Сергія Поляка, який трагічно загинув у 19 років.

Власне, такій публікації посприяла співпраця Сергія Ткаченка та подружжя Сергія і Тетяни Дзюби. Пані Тетяна запропонувала справді цікавих авторів з Чернігівщини, а потім, разом із Сергієм Дзюбою, підготувала тексти. Таким чином, у часописі представлено прозу Михася Ткача, Валентини Мастерової і Лілії Бондаревич (її новелу „Пончо” переклав з білоруської Сергій Дзюба), есей Костя Москальця, наукову статтю Наталії Коцюбинської, поезію Сергія Дзюби та інтерв’ю з Тетяною Дзюбою, яке записала журналістка Валентина Громова. Також Тетяна Дзюба написала матеріал про художника Сергія Поляка.

Але, крім цього, у восьмому номері журналу вміщено поетичні добірки наших земляків – прекрасного мистецького подружжя Миколи Ткача та Надії Данилевської, які, хоч і мешкають у столиці, але часто бувають на Придесенні, беруть участь у багатьох наших літературно-мистецьких святах та презентаціях. У 2007-ому в Чернігові їм урочисто вручили премію імені Михайла Коцюбинського.

Звісно, це число „Ятрані” містить і немало інших талановитих публікацій. У першу чергу мою увагу привернула стаття Сергія Ткаченка „Це священне слово – Соборність”. „Вже з V-VI ст. н. е., коли розпалась слов’янська єдність і почав формуватися український народ, уже від наших найперших зафіксованих історією державних утворень – Антського царства, держави Кия, Щека й Хорива, Київської Русі, Українського королівства Данила Галицького, Козацької держави, Гетьманщини – і аж до Української Народної Республіки і наших днів, найважливішим нашим питанням було питання *соборности* українських земель, – пише автор. – Висловлений у „Слові про Ігорів похід” заклик до об’єднання князів перед загрозою експансії Степу – актуальний і зараз... Одне з найважливіших

завдань українського державотворення – повернути украдену у нас духовну спадщину Київської Русі: давню *назву* нашого народу, його *історію* і *святині*... Наша найголовніша мета – завершити процес консолідації історичного буття українців, розпочатий Тарасом Шевченком і продовжений Михайлом Грушевським, зліквідувати „дефект головного дзеркала” (Ліна Костенко). Як тут не погодитися з письменником!

Цікавими є і поезії Сергія Ткаченка, а також подорожні нотатки пана Сергія та його брата Всеволода „Від княжого Трубайла – до козацької Малої Висі”. Відкрила я для себе й нові імені – самобутніх письменників з Луганщини, Слобожанщини, Кіровоградщини, Галичини.

Схвилювали мене глибокі та пророчі вірші знаного поета-патріарха Володимира Бровченка з його книги „Німби над вишнями”. Привернули увагу поезії Миколи Мірошніченка, Олександра Шарварка, Івана Гайворона, Петра Осадчука, Анни Багряної, Марії Якубовської, Антоніни Остролуцької та Лілії Золотоноші, проза Романа Дідули і Володимира Ткаченка.

Один із найсильніших розділів у „Ятрані” – переклади. Про незабутнього Анатолія Перепадю пише Тарас Марусик. Тут же вміщено і блискучі переклади пана Анатолія з Петрарки. Всеволод Ткаченко друкує свої переклади з Беранже, Сергій Борщевський знайомить нас із шедеврами іспанської поезії, Дмитро Чистяк перекладає з французької, а Валерія Богуславська – Марину Цветаєву.

Не залишають байдужими і репродукції картин Володимира Євтушевського та килимові ляльки Олександри Пренко. Взагалі „Ятрань” має чудовий дизайн, журнал справді приємно тримати в руках. Звісно, це – прекрасний подарунок для будь-якої освіченої людини, котра цікавиться сучасним літературним процесом.

Тому чернігівці із задоволенням побували у Києві, в Фонді культури – на творчому вечорі Сергія Ткаченка, який із великим успіхом відбувся за участю багатьох відомих письменників – зокрема, виступав Герой України Борис Олійник, а вів свято Шевченківський лауреат Леонід Череватенко. Було представлено нову книгу Сергія Ткаченка „Сходження” (про видатного українського поета Володимира Бровченка) та восьме число журналу „Ятрань”. Президент Чернігівського інтелектуального центру Сергій Дзюба урочисто вручив Сергію і Всеволоду Ткаченкам Міжнародну літературну премію „Тріумф” – за значний внесок у пропаганду української літератури та випуск часопису „Ятрань”. Також брати Ткаченки отримали Міжнародну премію імені Григорія Сковороди „Сад божественних пісень”: Сергій – за книги „Сповідь правнука сільського писаря”, „Ужинок осіннього поля”, „Храм Дани” і „Сходження” та публікації в журналі „Ятрань”, а Всеволод – за переклади останніх років.

А невдовзі після презентації у Києві брати Ткаченки завітали до Чернігова, де в музеї Коцюбинського зустрілися з літераторами, науковцями і журналістами. Сергій Ткаченко представив одразу всі свої книжки (він побував на Придесенні вперше) та часопис „Ятрань”. Розмова вийшла надзвичайно приємною і невимушеною. Схвилювала й зустріч фундаторів „Ятрані” з батьками художника Сергія Поляка – Федором Олександровичем та Софією Гаврилівною. Потім співробітник музею Коцюбинського Тетяна Проніна влаштувала екскурсію, яка неабияк зацікавила гостей. Особливо їм запам’яталися будинок класика та дивосад родини Коцюбинських. Записавши велику передачу на обласному радіо на прохання журналістки Валентини Громової, Сергій та Всеволод Ткаченки до пізнього вечора захоплювалися давніми пам’ятками архітектури Чернігова у супроводі Сергія і Тетяни Дзюби та Федора Поляка.

Наприкінці зустрічі гості домовилися про подальше співробітництво з талановитими чернігівськими письменниками та художниками. Отож попереду – нові цікаві публікації!